

-
- ["מבקר המדינה על פרויקט ההפרדה במקור: "הליך קבלת החלטות לקוי"](#)

"מבקר המדינה על פרויקט ההפרדה במקור: "הליך קבלת החלטות לקוי כלכלית, לא הייתה תוכנית ארוכת טווח, לא פיקחו על התחרות לא נבחנו חלופות, לא נעשתה בחינה בעיה ועוד. המשרד להגנת הסביבה סופג ביקורת חריפה ממבקר המדינה על פרויקט למרות שידעו שיש ההפרדה במקור

- infospot מאת: מערכת
- 29/11/2016: פורסם בתאריך

המשרד להגנת הסביבה השקיע בשנים האחרונות מאות מיליוני ש"ח בהתנעת תהליך של הפרדת פסולת אורגנית במקור (פחים חומים). לפני שנה, השר להגנת הסביבה הקודם, [אבי גבאי](#), ביצע שינוי מדיניות כאשר ביקש להשקיע יותר במתקני קצה למיון פסולת אורגנית וטען כי [פרויקט ההפרדה במקור לא הצליח](#). שינוי המדיניות הקים עליו מתנגדים רבים שטענו כי מדובר בתהליך רב שנים שלא ניתן לקבוע את כישלוננו בזמן כה קצר וללא בחינה מעמיקה.

כעת, מגיע דו"ח מבקר המדינה שפורסם בשבוע שעבר ועסק בין השאר בפרויקט ההפרדה במקור. הדו"ח מעביר ביקורת חריפה על המשרד להגנת הסביבה וטוען כי "פרויקט הפרדת הפסולת במקור התאפיין בהליך קבלת החלטות לקוי, שהתאפיין בחסרונם של נתונים מהותיים והעדרן של תכניות ארוכות טווח". בנוסף, הדו"ח בוחן גם היבטים של היטל ההטמנה ופיקוח מחירים על שוק הפסולת הביתית. הנה עיקרי הדברים.

מי אשם? הרלוונטיות של ביקורת המדינה

יש לציין כי דרג מקבלי ההחלטות הרלוונטיים במשרד להגנ"ס (שר, מנכ"ל וסמנכ"ל שלטון מקומי) התחלפה מאז התקופה בה עוסק דו"ח הביקורת, לפעמים מספר פעמים, כך שלא ניתן לייחס לבעלי התפקידים כיום את הכשלים באופן אישי. זאת כמובן בעיה רוחבית בכל משרדי הממשלה בגלל חוסר היציבות השלטונית בשנים האחרונות.

למרות שהדו"ח עוסק בתהליכים שהתרחשו לפני מספר שנים ושהמשרד להגנת הסביבה שינה בינתיים את המדיניות שלו בחלק מהנושאים, הדו"ח מעלה סוגיות חשובות. בנוסף, ייתכן שפעילות החקירה של משרד המבקר, שבוצע במהלך החודשים ספטמבר 2015 למרץ 2016, היוותה תמריץ ואולי אף היוותה גורם מכריע בקבלת ההחלטות של השר באותה תקופה, [אבי גבאי](#), שהכריז על שינוי המדיניות בעיצומה של תקופה הביקורת, בנובמבר 2015.

מדוע דווקא הפרדת פסולת אורגנית במקור?

דו"ח מבקר המדינה קובע שהמשרד להגנ"ס לא בחן את הישימות והעלות המשקית של פרויקט ההפרדה במקור, לרבות עמדת משרד האוצר ומפעילי אתרים לטיפול בפסולת.

הדו"ח מוסיף כי בשנת 2013 נעשתה במשרד להגנ"ס השוואה כלכלית בין מספר חלופות להפחתת היקף ההטמנה שהעלתה כי יישום של הפרדת פסולת אורגנית במקור וטיפול בפסולת באמצעות מתקני קצה, כדי לחסוך בקרקע, אינה כדאית מבחינה כלכלית, אלא אם ערך דונם קרקע להטמנה יעלה על 6.8 מיליון ש"ח. בנוסף, נאמר כי למרות התפתחות טכנולוגית המגבירה את הכדאיות הכלכלית של מיון הפסולת במתקן מיון, המשרד להגנת הסביבה לא דן בנושא.

היעדר תכנון ארוך טווח וניהול תקציב

דו"ח המבקר מצביע על כך שלמשרד להגנת הסביבה לא הייתה תכנית ארוכת טווח להפחתת הטמנת הפסולת ולכן גם לא היו יעדים, מדדים, תקנות תקציביות ומשימות בנות ביצוע. בנוסף, נמצא כי התקציב לפרויקט הוגדל מספר פעמים בפרק זמן קצר מבלי שהתקיים הליך קבלת החלטות תואם. הדו"ח מציין כי הדבר חמור במיוחד נוכח התנגדות הדרג המקצועי במשרד האוצר להגדלת התקציב.

פיקוח על התחרות בשוק הפסולת

המבקר מציין כי בנובמבר 2011 פנה השר להגנת הסביבה, ח"כ גלעד ארדן, לרשות להגבלים עסקיים בכדי שתבחן את הריכוזיות בתחום הפסולת. לפי נתוני המשרד להגנת הסביבה משנת 2013, הריכוזיות והשליטה של מונופולים בשוק הפסולת מייצרות [להם] רווחים עודפים של מאות מיליוני ש"ח בשנה, הגורמים לעליית יוקר המחיה של הציבור.

למרות האמור לעיל, המבקר טוען כי המשרד להגנת הסביבה התמהמה בהפעלת סמכותו להטיל [פיקוח על מחירי הטיפול בפסולת](#). נזכיר כי בתקופה בה בוצעה הביקורת, המשרד להגנת הסביבה אמנם הטיל [חובת דיווח על העוסקים בתחום הפסולת](#), על מנת לקבל מידע לפני קבלת החלטה על פיקוח מחירים, אך טרם התקבלה החלטה בנושא.

עו"ד יוסף שפירא, מבקר המדינה

פיקוח על היטל ההטמנה

על היטל ההטמנה כתבנו רבות בשנה האחרונה, לאור הדרישה של השלטון המקומי לבטל משום שכספי ההיטל מצטברים בקרן הניקיון ולא מנוצלים ביעילות. כעת, מבקר המדינה מצביע על כשל נוסף וטוען כי המשרד להגנת הסביבה לא בודק שתשלומי היטל ההטמנה ששילמו הרשויות המקומיות, המסתכמים בכחצי מיליארד ש"ח מדי שנה, אכן מגיעים לקרן הניקיון.

החשש הוא שחלק מהסכום של היטל ההטמנה נותר בידי אתרי הפסולת ותחנות המעבר הגובות את התשלום מהרשויות המקומיות ואמורות להעביר אותו למשרד להגנת הסביבה, אלא שהן מעבירות את ההיטל על פי הדיווחים העצמיים שלהם שנבדקים באופן מדגמי בלבד.

כיצד בוצע תהליך הביקורת?

בין החודשים ספטמבר 2015 למרץ 2016 בדק משרד מבקר המדינה את הליכי קבלת ההחלטות ואת אופן יישומו של פרויקט הפרדת פסולת אורגנית במקור, במשרד להגנת הסביבה ובעיריות אשקלון,

חדרה, קריית ביאליק ורמת השרון. בדיקות השלמה בוצעו במשרד האוצר, במשרד הפנים, ברשות להגבלים עסקיים ובמרכז השלטון המקומי.

תגובת המשרד להגנת הסביבה: "המשרד מתייחס ברצינות רבה לדוח מבקר המדינה ולהערות וההמלצות שבו, גם אם יש לנו חילוקי דעות מקצועיים עם חלקים מסוימים בדוח – ואף הערנו על כך. בעקבות כניסת השר החדש לתפקיד, מתבצעת היום סדרת דיוני עומק סביב כל המבנה של טיפול בפסולת לצורך לימוד הניסיון שנצבר בשנים האלה, הפקת לקחים וארגון מחדש במידה ויוחלט על כך. ללא ספק, דוח מבקר המדינה יחד עם הניסיון שהצטבר במשרד, יהיו אבני דרך בתהליך רציני זה, בדיוק כפי שגם הומלץ בדוח עצמו.

לגופו של עניין, הפרדה של פסולת במקור, ובמיוחד פסולת אורגנית, מהווה תהליך ארוך ומורכב ליישום. למרות מאמצי המשרד והרשויות המקומיות – בחלק גדול של הרשויות הפרויקט נתקל בקשיים, וברשויות ומועצות רבות הפרויקט הצליח ואף זוכה לשיתוף פעולה מצד התושבים.

המשרד להגנת הסביבה מייחס חשיבות גבוהה לטיפול בפסולת, ופועל במטרה להפחית את היקף ההטמנה באמצעות דרכים מגוונות, הכוללות בין היתר הקמה של מתקני השבת אנרגיה; תמיכה בשדרוג תשתיות פסולת ברשויות חלשות; עידוד ההפרדה במקור של פסולת אריוזות; ועידוד הרשויות המקומיות להפחית הטמנה באמצעות תמרון כספי. יצוין, כי צמצום הטמנת הפסולת והפרדה במקור הם תהליכים ארוכי טווח, העוסקים בשינוי הרגלי הציבור והקמת תשתיות פיזיות. אך המשרד משוכנע כי בסוף התהליך יעלה שיעור המיחזור ויפחת היקף ההטמנה, ואף מקיים הפקת לקחים מתמדת של עיקרי דוח המבקר."

קישורים רלוונטיים:

1. דו"ח "פרויקט הפרדה במקור", מבקר המדינה [pdf]
2. ראיון עם איש המקצוע הבכיר בישראל בתחום הפסולת | גיא סמט, 20.11.2016
3. המשרד להגנת סמל מלווה לעצמו 260 מיליון ש"ח מכספי היטל ההטמנה, 13.11.2016
4. מנגנון החזר כספי היטל ההטמנה לרשויות המקומיות יוצא לדרך, 04.07.2016
5. פיקוח מחירים על שוק הפסולת הביתית, 01.12.2015